

ІНФЛЯЦІЯ І ДЕВАЛЬВАЦІЯ: МАКРОЕКОНОМІЧНІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ І ЗАЛЕЖНОСТІ

Проаналізовано систему взаємозв'язків та динамічних залежностей між інфляцією та девальвацією на основі емпіричних даних про ці явища. Вивчено механізм макроекономічних змін, зумовлених інфляційними процесами та девальвацією національної валюти в коротко та довго терміновому періодах.

Економіка сучасного глобалізованого життя демонструє цікаву систему складних взаємозалежностей і впливів між різними її компонентами та складовими. Мабуть нині можна говорити про появу нового продукту економічної, політичної та соціальної глобалізацій – економіки світу, що інтегрує національні господарства у нову якість, систему нових відносин. Новітня економічна криза, що потрясла світ продемонструвала, що ці залежності не повною мірою досліджені та описані сучасною економічною наукою, не всі процеси піддаються достовірним прогнозам, оцінкам та ефективному державному менеджменту. Мегаекономічні шоки, що потрясають світ протягом останнього року виявили новий вимір економічної теорії та практики, зробили актуальними питання та проблеми які ще зовсім недавно лежали за горизонтом реальної економіки і не піддавалися предметним дослідженням через відсутність емпірично-досвідної бази. Базові економічні процеси та явища, описані відповідними традиційними економічними категоріями почали набувати нового змісту. Зокрема, складає неабиякий інтерес макроекономічна проблема, що виявляє себе у сфері грошово-кредитних відносин, опосередковує зв'язок інфляційних процесів та девальвації національних валют в умовах глобальної економіки.

Номинальні проблеми інфляції та девальвації досліджені дискретно достатньо глибоко і всебічно – вони прямо або побічно перебувають у фокусі наукового пошуку та аналізу більшості економічних шкіл минулого та сучасності. Зокрема, в економічній науці сформувався підхід згідно якого теорія інфляції найбільш мотивовано висвітлюється трьома основними концепціями: кейнсіанська теорія інфляції (Дж. М. Кейнс, Б. Хансен), що виникає в наслідок надмірного попиту; монетаристська кількісна концепція та концепція надмірних витрат (Дж. М. Кейнс (частково), У.Торн, Р. Куен). Дослідження ж проблеми девальвації зазвичай присутнє як часткові теоретичні модулі в контексті більш широких наукових пошуків, що охоплюють різні проблеми грошово-кредитних відносин. То ж у взаємному переплетенні обох цих явищ є місце для наукового аналізу та пошуку. Розуміння новітньої природи взаємозв'язку інфляції та девальвації дозволить оволодіти більше ефективними засобами грошово-кредитного регулювання, подолати ймовірні негативні наслідки таких регулятивних впливів на національні економіки та економіку світу загалом.

Мета даної статті, виходячи з означеного вище теоретичного контексту, полягає в тому, щоб:

- проаналізувати та оцінити систему взаємозв'язків та динамічних залежностей між інфляцією та девальвацією;
- вивчити механізм макроекономічних змін, зумовлених інфляційними процесами та девальвацією національної валюти.

Особливістю існуючої системи макроекономічного обліку і статистичної звітності в Україні є те, що інфляційні процеси вона оцінює і відслідковує доволі системно з використанням як індивідуальних, так і агрегованих показників. Водночас динаміка девальвації оцінюється зазвичай номінально шляхом простого моніторингу курсу національної валюти щодо провідних валют світу. Для оцінки обох макроекономічних явищ у контексті визначених цілей даної статті ми скористаємося даними про динаміку інфляційних процесів представлену ланцюговими індексами споживчих цін. Оцінку процесів девальвації (ревальвації) національної валюти ми проведемо на основі аналізу

величини номінально курсу гривні до двох основних світових валют – долара США та євро. Крім того, для встановлення системи динамічних зв'язків між обома макроекономічними явищами ми застосуємо показники, що характеризують ланцюгові темпи приросту (зменшення) рівнів інфляції та девальвації одночасно.

Дослідження взаємозв'язків та взаємних впливів цих економічних явищ доречно провести у такому форматі:

- *Спільні риси;*
- *Відмінності;*
- *Зіставлення та взаємозв'язки.*

Номінальні тлумачення термінів «інфляція» та «девальвація» не містять якихось принципових розбіжностей у версіях різних авторів чи цілих наукових шкіл, проте усі вони зазвичай насичені науковою схоластиккою, яка не розкриває повною мірою систему складних і неоднозначних взаємних зв'язків між згаданими макроекономічними явищами.

Словник сучасної економічної теорії Макміллана визначає інфляцію таким чином: «Інфляція (лат. *Inflatio* – здуття) – стійкий ріст загального рівня цін»³⁷. Інше авторитетне джерело пропонує практично змістовно конгруентний, проте дещо ширший формат тлумачення цього базового економічного поняття. «Інфляція (лат. *Inflatio* – здуття) – процес зменшення вартості грошей, у результаті якого на однакову суму грошей через певний проміжок часу можна купити менший обсяг товарів та послуг. На практиці це проявляється через збільшення цін»³⁸.

Інфляція, (від лат. *Influtio* – здуття), – визначає Великий енциклопедичний словник, – процес знецінення паперових грошей, падіння їх купівельної спроможності внаслідок надмірного випуску (емісії) або скорочення товарної маси в обігу при незмінній кількості випущених грошей³⁹.

³⁷ Див.: Словарь современной экономической теории Макмиллана. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Большая Российская энциклопедия: СПб.: Норинт, 2004. – 1456 с.: ил.

³⁸ Див.: Девальвация [Электронный ресурс] // Википедия – свободная энциклопедия. – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki/>.

³⁹ Див.: Большой энциклопедический словарь. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Большая Российская энциклопедия: СПб.: Норинт, 2004. – С. 454.

Автор відомої в Україні економічної енциклопедії, С. В. Мочерний визначає інфляцію як « . . . процес знецінення грошей внаслідок перевищення кількістю грошових знаків, які перебувають в обігу, суми цін товарів та послуг, що виявляється у їх зростанні»⁴⁰.

Мабуть не менше існує визначень і девальвації. Зокрема, «девальвація (лат. *De* – зниження; лат. *Valeo* – мати значення, коштувати) . . . термін, що застосовується в сучасних умовах для ситуації значного зниження курсу національної валюти відносно «твердих» валют» (зазвичай долар США, євро, SDR)»⁴¹.

Інше авторитетне видання у тлумаченні девальвації ще більш лаконічне: «Девальвація (від де... і лат. *valeo* – маю значення, стою), зниження курсу національної валюти відносно певної іноземної валюти чи золота»⁴².

Девальвація (лат. *de* – префікс, що означає донизу і *valeo* – коштувати) – здійснюване державою у законодавчому порядку зниження обмінного курсу власної грошової одиниці щодо валюти іншої країни⁴³.

Про актуальність та щільність взаємних зв'язків між цими двома макроекономічними категоріями може переконливо свідчити той факт, що деякі літературні джерела та автори прямо чи побіжно натякають на їх змістовну близькість чи навіть певну тотожність: «. . . термін «інфляція» близький за значенням до терміну «девальвація», однак перший частіше стосується купівельної спроможності національної валюти на місцевому товарному ринку, а другий – купівельної спроможності стосовно іноземної валюти. По суті, і те і друге характеризується зміною купівельної спроможності»⁴⁴.

Емпіричні дослідження та взаємне зіставлення інфляційних процесів та девальвації національної валюти дозволить виявити систему взаємних

⁴⁰ Див.: Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1/ Редкол.: ... С.В. Мочерний (відп. ред) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000 – С. 864.

⁴¹ Див.: Девальвація [Електронний ресурс] // Вікіпедія – свободна енциклопедія. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki/>.

⁴² Див.: Большой энциклопедический словарь. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Большая Российская энциклопедия; СПб.: Норинг, 2004. – С. 334.

⁴³ Див.: Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1/ Редкол.: ... С.В. Мочерний (відп. ред) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000 – С. 864.

⁴⁴ Див.: Девальвація [Електронний ресурс] // Вікіпедія – свободна енциклопедія. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki/>.

залежностей та зв'язків між цими актуальними економічними явищами. Дані про динаміку річних індексів споживчих цін в Україні за 2000-2008 рік містить Рис. 1. За період, що підлягає аналітичній оцінці, значення річних індексів споживчих цін зазнавали помітних кількісних коливань – від 128,2 (максимум) у 2000 році до 100,8 (мінімум) у 2002 році. При цьому можна виділити по дві хвилі посилення та послаблення інфляційних процесів. В період з 2000 по 2002 та з 2005 по 2006 роки інфляційні явища мали тенденцію до сповільнення. Натомість, в період з 2002 по 2005 та з 2006 по 2008 роки інфляційні явища проявлялися з відносно більшою силою. Остання хвиля посилення інфляційних процесів уже однозначно пов'язана не стільки за поточною кон'юктурою економіки, скільки з проявом симптомів глобальної економічної кризи загалом.

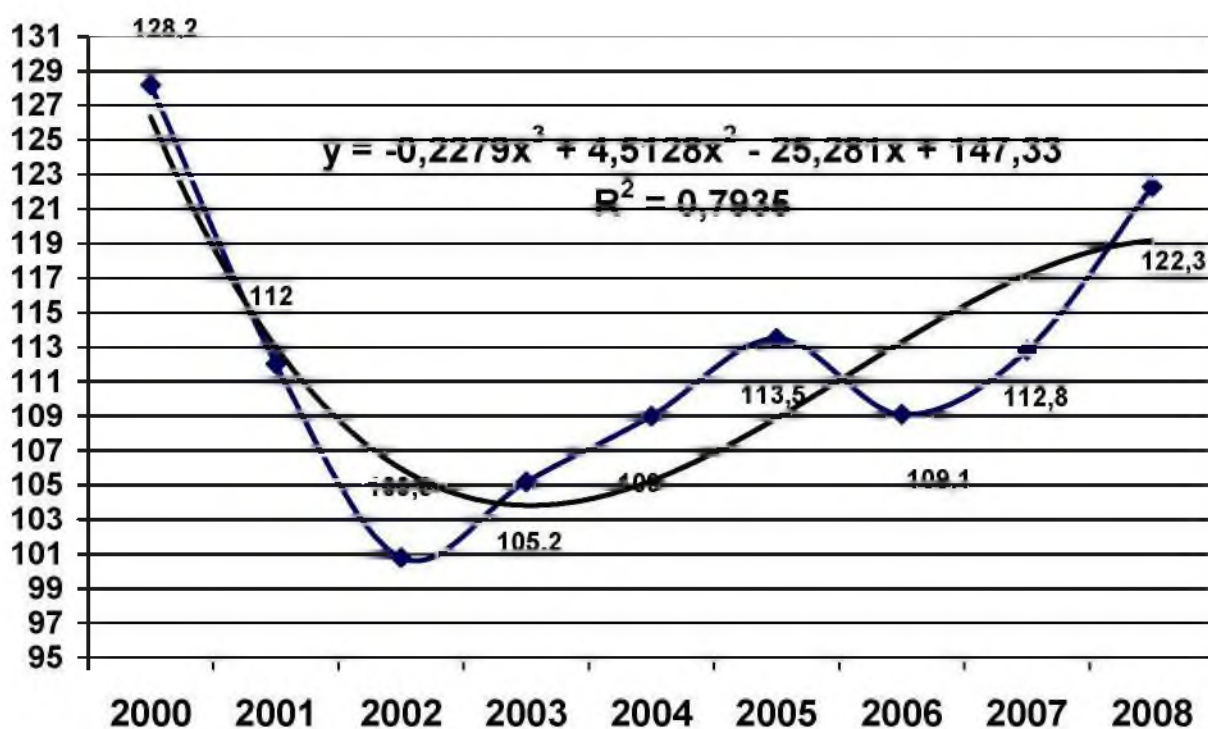

Рис. 1. Динаміка річних індексів споживчих цін в Україні за період з 2000 по 2008 рік⁴⁵⁴⁶

Велика амплітуда коливань річних індексів споживчих цін в Україні ускладнює аналітичну оцінку загальної довготривалої тенденції розвитку

⁴⁵ Див.: Статистичний щорічник України за 2007 рік / Держкомстат України : за ред. О. Г. Осауленка : відп. за вип. П. П. Забродський. – К. : Консультант, 2008. – 572 с.

⁴⁶ Див.: Основні показники економічного і соціального стану України 2001-2008 роки [Електронний ресурс] // Національний банк України : [сайт]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/Macro/>.

інфляційних процесів. Для того, щоб визначити загальну тенденцію розвитку цього явища ми на основі даних про темпи приросту (падіння) річних індексів споживчих цін побудували різні типи інфляційних трендів.

За допомогою коефіцієнтів апроксимації ми оцінили наскільки та чи інша форма функції достовірно описує динаміку інфляційних процесів (табл.1). Чим ближчим буде значення коефіцієнта апроксимації (R^2) до одиниці, тим краще обрана функція апроксимує досліджуваний процес.

Таблиця 1

Оцінка рівня достовірності різних типів функцій інфляційного тренду в Україні за період з 2000 по 2008 рр.

№ п/п	Тип функції	Вид функції	Значення коефіцієнта апроксимації
1	Лінійна	$Y=0,0617x + 12,236$	0,0004
2	Логарифмічна	$Y=- 2,9454\text{Ln}(x) + 16,734$	0,0644
3	Поліноміальна 1	$Y=1,0936x^2 - 10,874x + 32,286$	0,6607
4	Поліноміальна 2	$Y=- 0,2279x^3 + 4,5128x^2 - 25,281x + 47,33$	0,7935
5	Степенева	$Y=8,954x^{0,0143}$	1E-04
6	Експоненціальна	$Y=5,9883e^{0,0845x}$	0,0495

Як бачимо, найбільш достовірно динаміку інфляційних процесів в Україні за період з 2000 по 2008 рік описує поліноміальна функція третього порядку $Y = - 0,2279x^3 + 4,5128x^2 - 25,281x + 47,33$, а розрахункове значення коефіцієнта апроксимації при цьому складає 0,7935. Екстраполяція інфляційного процесу на два майбутні роки з використанням полінома третього порядку дозволяє спрогнозувати значення базового показника інфляції в 2009 році⁴⁷ на рівні 117%, а 2010 року – 112% річних. Проте, з огляду на цілі та завдання даної статті ми зосередимо нашу увагу на пошуку взаємних зв'язків та динамічних залежностей між інфляцією та девальвацією як макроекономічними явищами.

⁴⁷ Ланцюговим методом, до показники попереднього року

Для цього проаналізуємо динаміку курсу гривні щодо двох провідних валют світу – долара та євро за той же період часу та зіставимо відповідні показники з використанням того ж методичного прийому, що й у випадку з інфляцією.

Рис. 2 містить дані про те, яким чином змінювався показник середнього офіційного курсу національної валюти до долара США та євро. Аналіз номінальних змін курсу гривні до долара та євро виявляє загалом суперечливі тенденції. У випадку з долларом ми маємо доволі очевидну і стійку восьмирічну тенденцію до ревальвації – курс долара зменшився з 5,4402 гривень за доллар США в 2000 році до 5,05 у 2007. І лише у 2008 році під впливом економічної кризи доволі тривалий ревальваційний цикл національної валюти перейшов у фазу активної девальвації.

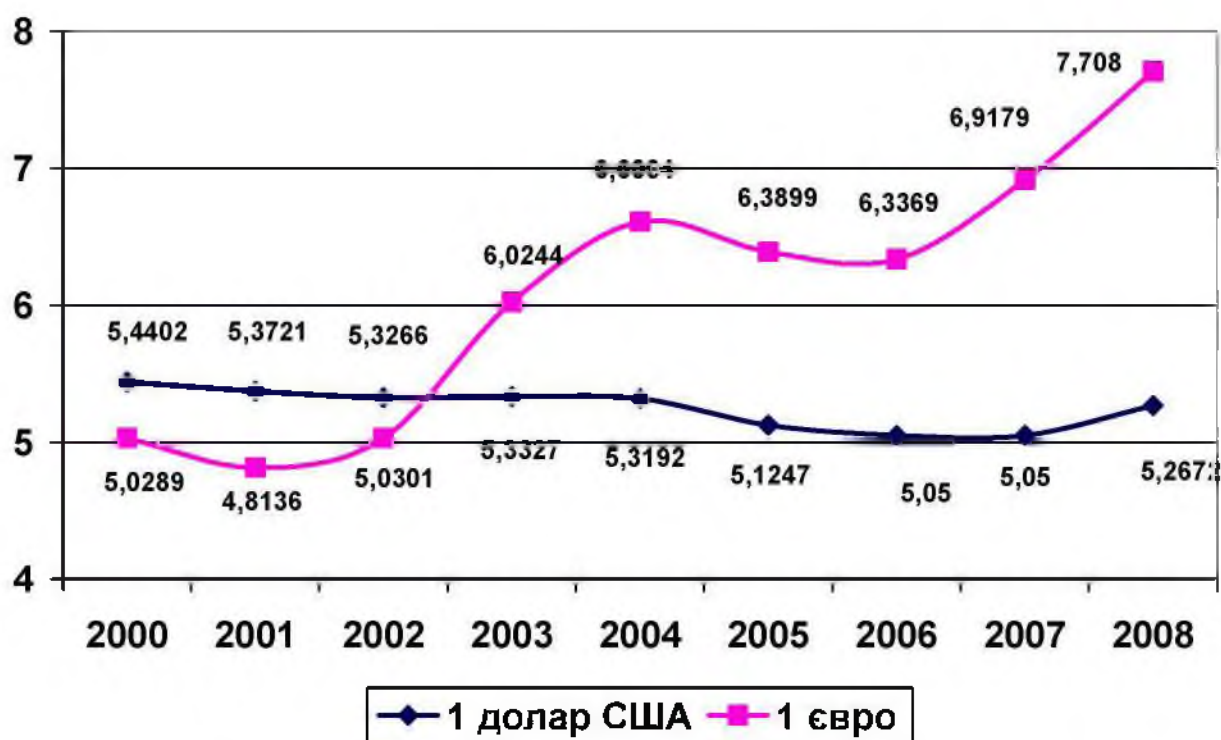

Рис. 2. Динаміка середнього офіційного курсу національної грошової одиниці до іноземних валют, встановленого Національним банком України за період з 2000 по 2008 рік⁴⁸, грн. за одиницю іноземної валюти

⁴⁸ Див.: Статистичний щорічник України за 2007 рік / Держкомстат України : за ред. О. Г. Осауленка : відп. за вип. П. П. Забродський. – К. : Консультант, 2008. – С.69.

Динаміка курсу національної валюти щодо євро за той же проміжок часу виявляє дещо інші тенденції і загальну спрямованість. Дві відносно короткі хвилі ревальвації (з 2000 по 2001 рік та з 2004 по 2006) явно поглинаються значно більш потужними девальваційними процесами що виявляли себе в період з 2001 по 2004 роки, та з 2006 по 2008 рік. Причому за період з 2007 по 2008 рік національна валюта щодо євро девальвувала особливо сильно.

Номінальні величини хоча й привабливі в аналітичному плані своєю зрозумілістю та позірною очевидністю, проте, з огляду на мету дослідження виявляються не зовсім зручними в методичному плані. Відносні ж показники, що характеризують динаміку девальвації (ревальвації) національної валюти саме у методичному вимірі девальвацію та інфляцію роблять близькими та такими, що піддаються зіставленню і порівнянню. У таблиці 2 наведено дані про динаміку показників середньорічної (за дев'ять років) девальвації гривні щодо долара США та євро.

Таблиця 2

Динаміка середньорічної девальвації (ревальвації) гривні щодо провідних валют світу за період з 2000 по 2008рр., % до попереднього року

	Роки								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
До долара	31,71	- 1,25	- 0,85	- 0,11	- 0,25	- 3,66	- 1,46	0,0	4,3
До євро	14,47	- 4,28	4,50	19,77	9,71	- 3,32	- 0,83	9,17	11,42
Середнє значення	23,09	- 2,77	1,83	9,83	4,73	- 3,49	- 1,15	4,59	7,86

Розрахунок середньоарифметичної простої показників девальвації (ревальвації) щодо долара та євро (табл.2) виявляє, що темп знецінювання національної валюти України щодо євро приблизно вдвічі перевищували аналогічний показник щодо долара і склали відповідно 6,734 та 3,159% відповідно в середньому за попередні дев'ять років. Така помітна різниця в темпах девальвації гривні щодо долара та євро ускладнює проблему оцінки та аналізу взаємозв'язків інфляції та девальвації загалом. Крім того такий простий математичний прийом має ще один істотний недолік – середньоарифметична

проста описує динаміку розвитку девальвації гривні щодо двох провідних валют світу не дуже достовірно. Виникає об'єктивна необхідність у побудові дев'ятирічного девальваційного тренду гривні щодо згаданих вище валют з подальшим підбором відповідних типів функцій апроксимації з урахуванням значення коефіцієнта R^2 . Результати відповідних розрахунків наведено в рис. 3. Найбільш достовірно дев'ятирічну динаміку девальвації гривні щодо євро описує тренд що задається поліноміальною функцією третього порядку типу $Y = 0,1181x^3 - 1,4938x^2 + 4,5979x + 4,4876$. Поліном того ж порядку ($Y = -0,2968x^3 + 5,6287x^2 - 32,368x + 53,539$) найкраще описує тренд девальвації національної валюти і щодо долара США. Елементарна екстраполяція процесу девальвації гривні з використанням згаданих вище варіантів тренду дає доволі несподівані результати (рис. 3).

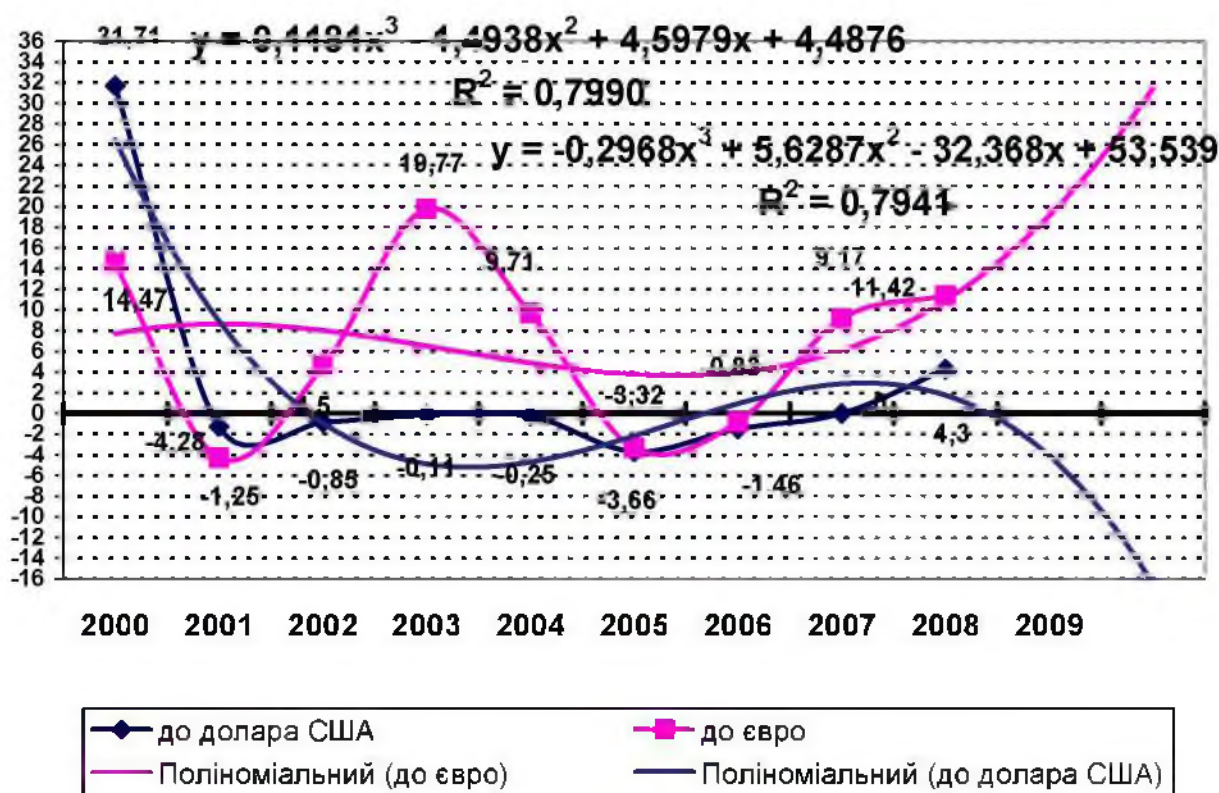

Рис. 3. Динаміка середньорічних темпів девальвації (ревальвації) гривні за період з 2000 по 2008 рік⁴⁹⁵⁰

⁴⁹ Див.: Статистичний щорічник України за 2007 рік / Держкомстат України: за ред. О. Г. Осауленка: відп. за вип. П. П. Забродський. – К.: Консультант, 2008. – С. 72.

⁵⁰ Основні показники економічного і соціального стану України 2001-2008 роки [Електронний ресурс] // Національний банк України : [сайт]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/Macro/>.

Виявляється, що прогнозовані тенденції середньорічного курсу гривні щодо долара та євро є різноспрямованими – щодо євро гривня динамічно девальвуватиме, а щодо долара графік середньорічного росту (падіння) курсу національної валюти переміститься у найближчі два роки в зону ревальвації.

Різна динаміка девальвації національної валюти щодо євро та долара пов'язана очевидно насамперед з двома обставинами що взаємно переплітаються і підсилюють чи послаблюють девальваційні процеси. З одного боку, інфляція національної валюти призводить до втрати її купівельної сили та, цілком логічно, до девальвації. Проте такий простий, на перший погляд зв'язок ускладнюється та опосередковується також інфляційними процесами, що характерні для тих валют щодо яких девальвує чи ревальвує гривня. Стрімка інфляція долара США, наприклад може виступати фактором, що стримує девальвацію гривні щодо долара. Помірна інфляція євро натомість спонукає до посилення девальвування національної валюти відносно євро.

Проведені оцінки хоча і є цікавими в аналітичному плані, проте з огляду на задекларовані цілі статті виявляються також малоприслужними для пошуку зв'язків між інфляцією та девальвацією як і дані про середньоарифметичне значення показників девальвації (ревальвації) гривні щодо обох валют. Виникає об'єктивна необхідність у зведенні до певного єдиного формату різноспрямованих тенденцій девальвації національної валюти. Тільки після цього можна робити оцінки її в зв'язку з інфляцією. З цією метою ми виконали серію послідовних методичних кроків:

- по-перше, на основі даних про окремі показники динаміки девальвації гривні щодо євро та долара США, розрахували їх середнє динамічне значення з рівними вагами для обох валют (табл.2);
- по-друге, на основі отриманого показника «міжвалютної» девальвації побудували зведений графік, що включає показники темпів обох макроекономічних явищ (рис. 4);
- по-третє, апроксимували обидва явища в одному графіку з використанням найбільш достовірних варіантів трендів.

Наведений динамічний графік (рис. 4), що включає дані про тенденції обох досліджуваних явищ одночасно дозволяє зробити уже більш суттєві і мотивовані узагальнення, що вимальовують систему взаємних зв'язків між інфляцією та девальвацією як макроекономічними явищами.

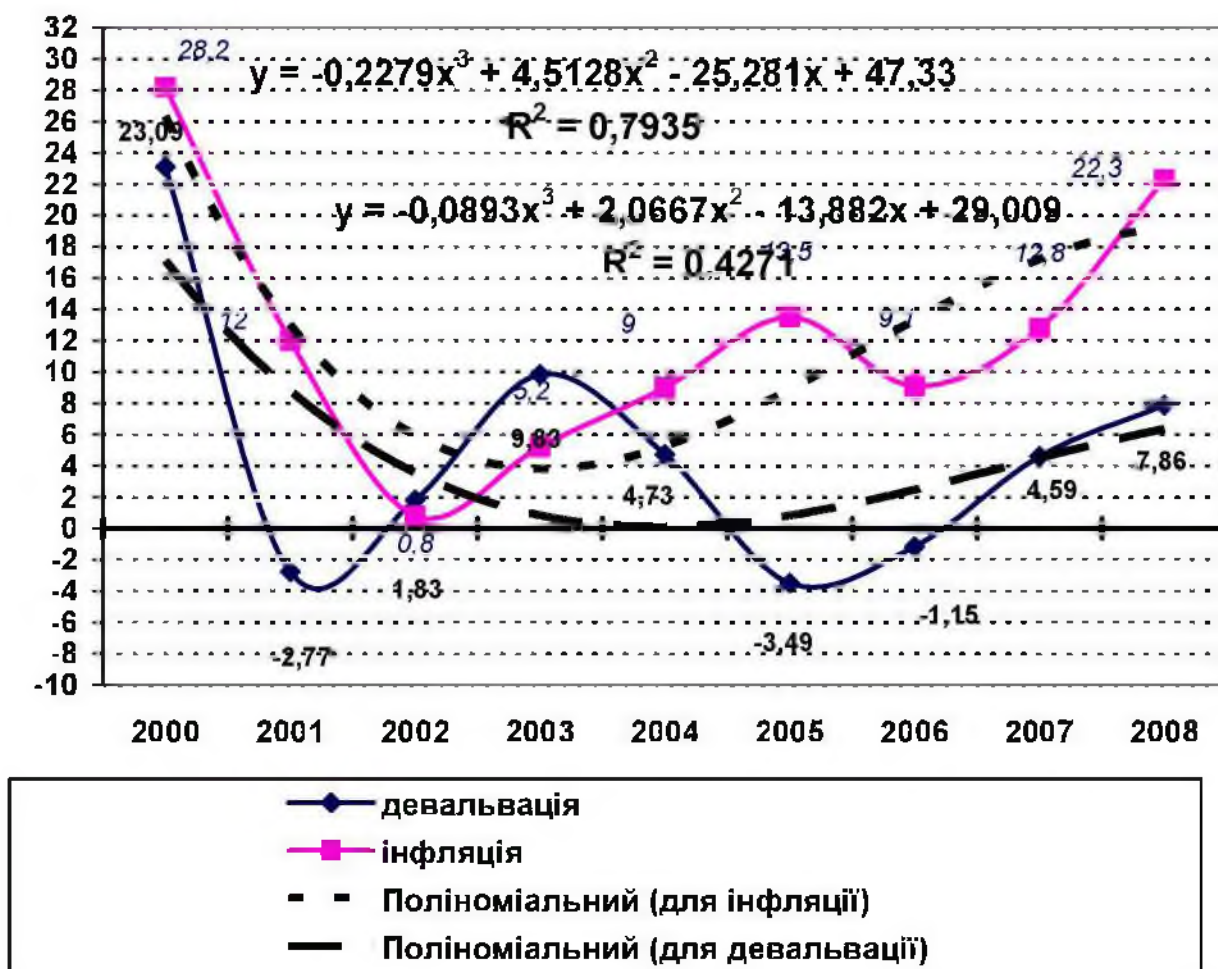

Рис. 4. Середньорічна динаміка темпів приросту (падіння) курсу гривні та індексів споживчих цін в Україні за період з 2000 по 2008 рік.

В період від 2000 по 2003 рік обидва макроекономічні явища характеризувалися низхідною динамікою. За цей період середньорічний ланцюговий темп приросту індексу споживчих цін зменшився з 28,2% у 2000 році до мінімального для усього дев'ятилітнього циклу значення у 0,8% в 2002 році. Така динаміка інфляційних процесів на цьому етапі дев'ятилітнього періоду часу супроводжувалася майже конгруентною зміною показників темпів девальвації. Більше того, у 2001 році крива, що описує динаміку «між валютного» показника девальвації взагалі перемістилася у зону ревальвації

оскільки відповідні ланцюгові показники у цьому році мали від'ємне значення. На цій ділянці взаємопов'язаної оцінки обох явищ мала місце певна їх десинхронізація – на фоні спільної низхідної тенденції обидва показники сягнули свого дна (мінімального екстремуму) з проміжком приблизно в один рік. Мінімум інфляції припадає на 2002 рік у той час, як ревальвація з найвищим рівнем посилення національної валюти мала місце на рік раніше і до 2002 року відповідна крива вже знов перемістилася в девальваційний сектор, проте ще з доволі низькими темпами (1,83%). Іншими словами, між періодами, коли обидва показники сягнули свого мінімуму існує певний часовий лаг з таким розподілом – раніше настав період, коли девальвація була мінімальною і лише через рік мінімального рівня досягнули показники інфляції.

Зростаюча фаза обох макроекономічних явищ характеризується подальшою їх асинхронізацією і збільшення часового лагу між ними. Послаблення національної валюти щодо провідних валют світу відбувалося в період з 2001 по 2003 рік і тривало на рік менше, ніж зростання темпів інфляції що мало місце в період з 2002 по 2005 рік. Саме 2005 рік характеризується найбільшим розходженням основних динамічних тенденцій досліджуваних явищ. Максимальне значення показника (за період від 2001 по 2007 рік) приросту індексів споживчих цін у 2005 році на рівні 13,5% річних співпадало з мінімальним за весь дев'ятилітній період рівнем девальвації національної валюти. Починаючи з 2006 року відбулася чергова синхронізація обох явищ яка триває до сьогоднішнього дня. Лінії тренду обох явищ описані поліномами третього порядку з різним рівнем якості апроксимації вдало згладжують певні прояви десинхронізації і появи часових лагів між цими явищами і виявляють закономірність: зменшення темпів інфляції супроводжується посиленням національної валюти щодо інших валют світу і навіть ревальвацією, а динамічні інфляційні процеси зазвичай співпадають з періодами зростання показників девальвації.

Здійснені нами динамічні оцінки лише частково розкривають природу взаємозв'язків і ще менше взаємних впливів між інфляцією та девальвацією. Для того, щоб розширити формат дослідження та проаналізувати характер

взаємозв'язків між згаданими економічними явищами більш глибоко ми побудували ще один графік (рис. 5). По осі абсцис ми відклали показники темпів інфляції а по осі ординат – темпи приросту (зменшення) рівня девальвації. Варіативність у комбінаціях поєднання рівнів інфляції та девальвації ми згладили за допомогою тренду, описаного поліноміальним рівнянням другого порядку – $Y = 0,0656x^2 - 1,3666x + 7,6948$.

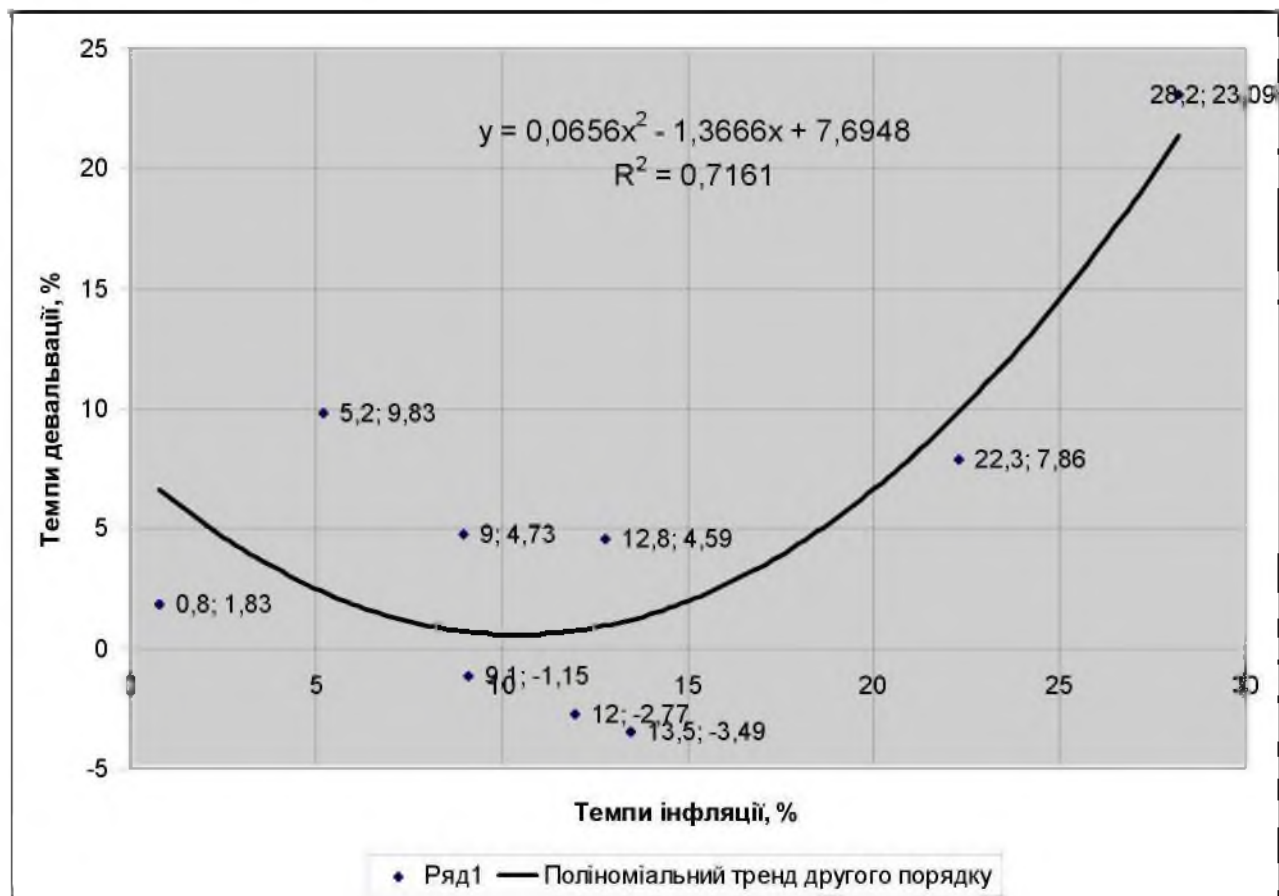

Рис. 5. Взаємозалежність темпів приросту інфляції та девальвації в Україні на основі даних за період з 2000 по 2008 рр.

Побудований вище графік та розрахований на основі даних про середньорічні рівні інфляції та девальвації по роках виявив вельми цікаву динамічну залежність між обома макроекономічними явищами. На різних за темпами інфляції ділянках тренду існують різні механізми взаємної залежності між власне інфляцією та девальвацією. В умовах повзучої інфляції коли її середньорічні темпи коливаються в межах від 0 до 10%, девальвація демонструє низхідну тенденцію, тобто темпи знецінення національної валюти

помітно уповільнюються. Як тільки інфляція починає долати десятивідсотковий бар'єр, девальваційна спіраль починає розкручуватися за висхідним циклом. Втрата національною валютою купівельної сили під впливом галопуючої інфляції (більше 10%) зумовлює формування в населення «очікування недовіри» національній валюті. Попит на більш стійку валюту (долар США, євро) ажіотажно зростає. Надмірна пропозиція національної валюти і бажання купити якомога швидше і більше валюти іноземної – пряма дорога до девальвації, що врівноважує невідповідність попиту та пропозиції іноземних вільноконвертованих валют.

Проведений вище аналіз охоплює достатньо тривалий період часу проте має певні недоліки, які не дозволяють говорити про те, що проблему взаємозв'язків інфляції та девальвації досліджено достатньо добре. «Середньорічний фокус» дослідження, навіть якщо він охоплює майже десятилітній період часу і включає різні варіанти динамічної взаємодії та проявів інфляції та девальвування, дефляції та ревальвації, упускає мікрокомпоненти механізмів взаємодії цих економічних процесів, які проявляються у значно коротшому періоді часу і, відповідно, губляться та нівелюються середньорічними величинами в довготерміновому часовому проміжку. Звідси, цілком логічно, визріває необхідність дослідити відповідну проблему, сфокусувавши її до рівня середньомісячних даних про динаміку інфляції та девальвації. Для цього ми використали дані про середньомісячний ланцюговий індекс споживчих цін та «міжвалютний»⁵¹ показник девальвації за останні 18 місяців, що охоплює період з січня 2008 року по червень 2009 року. Відповідні розрахунки та емпіричні дані містять таблиці 3 та 4. Рисунок 6 зводить до єдиного хронологічного знаменника середньомісячні темпи приросту (падіння) показників інфляції та девальвації одночасно, робить їх взаємно порівнюваними.

⁵¹ Середній для двох основних валют (долара США та євро)

Таблиця 3

Помісячна динаміка індексів споживчих цін (ІСЦ) на товари та послуги в Україні, (до попереднього місяця)⁵²

	Роки																	
	2008												2009					
	Місяці												Місяці					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6
ІСЦ	102,9	102,7	103,8	103,1	101,3	100,8	99,5	99,9	101,1	101,7	101,5	102,1	102,9	101,5	101,4	100,9	100,5	99,9
Темп приросту	2,9	2,7	3,8	3,1	1,3	0,8	-0,5	-0,1	1,1	1,7	1,5	2,1	2,9	1,5	1,4	0,9	0,5	-0,1

Таблиця 4

Помісячна динаміка курсу гривні до євро та долара США в Україні, до рівня попереднього місяця

	Роки																	
	2008												2009					
	Місяці												Місяці					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6
До \$	5,05	5,05	5,05	5,05	4,9856	4,8519	4,8431	4,8446	4,8530	5,043	6,0041	7,5814	7,7	7,7	7,7	7,7	7,6530	7,6158
ТП ⁵³	0	0	0	0	-1,28	-2,68	-0,18	0,03	0,17	3,92	19,06	26,27	1,56	0	0	0	-0,61	-0,49
До €	7,4267	7,4361	7,8134	7,9623	7,7573	7,5351	7,6408	7,2912	6,9853	6,7546	7,6513	10,2420	10,2904	9,8586	10,0456	10,1752	10,3905	10,6693
ТП	0,93	0,13	5,07	1,91	-2,57	-2,86	1,40	-4,58	-4,20	-3,30	13,28	33,86	0,47	-4,2	1,9	1,29	2,12	2,68
СТП ⁵⁴	0,465	0,065	2,535	0,955	-1,925	-2,77	0,61	-2,275	-2,015	0,31	16,17	30,65	1,015	-2,1	0,95	0,645	0,755	1,095

⁵² Див.: Державний комітет статистики України [Електронний ресурс] : офіційний веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.⁵³ ТП – темп приросту, %⁵⁴ СТП – середній темп приросту щодо обох провідних валют, %

Рис. 6. Середньомісячна динаміка темпів приросту (падіння) курсу гривні та індексів споживчих цін в Україні за період з січня 2008 року по червень 2009 року

Аналіз рисунка 6 почасти пояснює той факт чому при дослідженні взаємної динаміки інфляційних та девальваційних проявів економіки з використанням середньорічних варіантів розрахунку згаданих величин має місце певна їх десинхронізація та помітна кількісна невідповідність. Як бачимо з наведеного графіка, «девальваційний вибух», що тривав з жовтня 2008 року по січень 2009 коли місячний показник рівня девальвації стрибнув аж до позначки 30,65%, інфляція фактично в цей же період не виявила жодних ознак екстремального зростання і збільшувалася, як і в попередні місяці на рівні 2,9% максимум у січні 2009 року. Ця обставина пояснює той факт чому середньорічні показники темпів приросту інфляції та девальвації так помітно різняться. Не зважаючи на те, що помісячно ці показники рухаються майже синхронно з різницею, що не перевищує 2 відсотків, за рахунок відповідних «девальваційних вибухів» значення середньорічних величин помітно різняться.

Проблема взаємного співвідношення інфляції та девальвації містить сьогодні в собі також яскраво окреслену психологічну складову. Різке падіння курсу гривні щодо будь-якої з провідних валют спонукає тих, в чиєму розпорядженні знаходиться гривнева готівка вдаватися до системи «запобіжних» заходів, які, проте, почасти позбавлені економічної логіки. Зміст таких заходів часто зводиться до ажіотажного переведення національної валюти, що девальвує у валюту, яка видається міцнішою і надійнішою. Натомість виникає ефект «снігової лавини» зумовлений тим же ажіотажним попитом на іноземну валюту та пропозицією національної. Результат – нова хвиля девальвації, що містить суто психологічну складову. Однак, якщо зважити на номінальну різницю між цими обома явищами, то власнику гривневої готівки, за умови, що він у короткотерміновому періоді не збирається її заощаджувати нема сенсу переводити її в долари чи євро. Адже ціни на вітчизняні товари, роботи чи послуги навіть за умови девальвації національної валюти не обов'язково зростають а їх закупівля здійснюється за національну валюту. Сенс «жити» в такий спосіб девальвацію стає ще більш абсурдним якщо прийняти до уваги той факт, що у структурі споживання домінують

товари вітчизняного виробництва⁵⁵ ціни на які не опосередковані процедурою перерахунку валютної їх ціни (ціни імпорту) в гривневу з обов'язковим вмістом «девальваційних очікувань» і, як наслідок, появи в імпортному сегменті ринку вже інфляційного поштовху. В такий спосіб через систему психологічних очікувань інфляція з девальвацією взаємно пов'язуються і стають двома односпрямованими компонентами механізму макроекономічного дестабілізації: посилення девальвації спричиняє зростання цін на імпортні товари, що поступово перекидається на товари внутрішнього виробництва, породжує інфляційні очікування та ажіотажні спроби вберегтися від знецінення національної валюти через купівлю іноземної.

Наведене вище дає підстави для наступних узагальнень. *Спільним* для інфляції та девальвації є те, що обидва явища є іманентними рисами капіталістичної економіки, обидва свідчать про порушення та проблеми у системі грошово-кредитних та валютних відносин.

Відмінності між інфляцією та девальвацією виявляються насамперед у темпах та динаміці їх прояву. Інфляція зазвичай є в методичному плані більш розміреною, повзучою але з різними показниками її динаміки. Натомість, девальвація зазвичай має схильність до дискретних змін у шоківому форматі. Остання її особливість характерна насамперед для вітчизняної економіки. Природа інфляційних проявів в економіці володіє певними екзогенним ознаками з точки зору можливих варіантів вибору поточних засобів макроекономічної політики та підбору інструментів макроекономічного впливу на цю проблему. Девальвація натомість більшою мірою є уже продуктом активної регуляторної політика різних державних інститутів таких насамперед як Національний банк та інших суб'єктів ринку.

Девальвація, на відміну від інфляції, з очевидною періодичністю змінює своє значення з позитивного (власне з девальвації) на негативне, тобто входить у фазу ревальвації. Інфляція ж, принаймні у вимірі проведеному з використанням середньорічних показників практично ніколи не переміщається

⁵⁵ Згідно даних Державного комітету статистики України питома вага вітчизняних товарів продовольчої групи у 2008 році складала 74,8%, а непродовольчої – 61,0%.

у зону дефляції – вона є явищем перманентним для капіталістичної економіки і змінює лише власну позитивну динаміку.

Девальвація через її схильність до періодичних і стрибкоподібних змін має більший і гостріший соціальний та психологічний резонанс. Курси валют є явищем яке неможливо не помітити навіть якщо людина не має економічної освіти – кожна людина і практично на кожному кроці бачить інформацію різних банків про те, на скільки і в якому напрямку рухається курс національної валюти.

Натомість інфляція, що постійно рухається в одному напрямку і виражена зазвичай показником індексу споживчих цін який на побутовому рівні сприймається доволі абстрактно – люди адаптуються до цього так, як наш організм звикає до поступової зміни температури оточуючого середовища при умові, що темп інфляції перебуває у соціально терпимих межах, тобто на рівні 10-15 відсотків на рік.

Стосовно **взаємних зв'язків та взаємних впливів** між інфляцією та девальвацією, то тут потрібно сказати, що, як свідчать емпіричні дані, ці обидва явища є свого роду двома спорідненими «хворобами» існуючої системи грошово-валютних відносин які взаємно одна одну підсилюють і спонукають до появи негативного кумулятивного макроекономічного шоку. Посилення девальвації національної валюти спонукає до появи інфляційних збурень у сегменті рику, що зорієнтований на товари, що експортуються. З іншого боку, стійка інфляція з високими показниками її темпів зумовлює втрату довіри до національної валюти, спонукає споживачів переводити свої заощадження в більш стабільну валюту і, тим самим, посилювати девальваційні тенденції у відповідь.